

METHODOLOGY FOR DEVELOPING PEDAGOGICAL SKILLS AND OPPORTUNITIES FOR APPLICATION IN CLINICAL EDUCATION

МЕТОДИКА РАЗВИТИЯ ПЕДАГОГИЧЕСКОГО МАСТЕРСТВА И ВОЗМОЖНОСТИ ЕЕ ПРИМЕНЕНИЯ В КЛИНИЧЕСКОМ ОБРАЗОВАНИИ

PEDAGOGIK MAHORATNI RIVOJLANTIRISH METODIKASI VA KLINIK TA'LIMDA QO'LLASH IMKONIYATLARI

Sahiyeva Matluba Toshpo'lat qizi

Toshkent davlat tibbiyot universiteti Termiz filiali Ijtimoiy-gumanitar fanlar kafedrasida dotsenti

E-mail: matlubasahiyevattatf@gmail.com

Amirqulova Nilufar Abdisattor qizi

Toshkent davlat tibbiyot universiteti Termiz filiali magistr talabasi

E-mail: amirqulovanilufar072@gmail.com

Abstract: This article provides a scientific and analytical overview of modern methodological approaches to developing pedagogical mastery and the possibilities of their application in the process of clinical education. During the study, the effectiveness of the competency-based approach, reflexive practice, simulation training, and interactive methods was studied. Specifically, in clinical education, a teacher's pedagogical mastery is an important factor not only in conveying theoretical knowledge but also in forming students' practical skills and professional decision-making competencies.

According to statistical data, the application of simulation-based teaching methods in health education has been found to increase student academic performance by an average of 25-30%. At the same time, training based on reflexive analysis and modeling of clinical situations significantly develops the level of students' critical thinking.

Keywords: pedagogical mastery, clinical education, competency-based approach, simulation training, reflexive practice, interactive methods, professional development, medical education, educational technologies, critical thinking.

Аннотация: В данной статье научно-аналитически освещены современные методические подходы к развитию педагогического мастерства и

возможности их применения в процессе клинического образования. В ходе исследования изучалась эффективность компетентного подхода, рефлексивной практики, симуляционных тренингов и интерактивных методов. В частности, в клиническом образовании педагогическое мастерство преподавателя является важным фактором не только передачи теоретических знаний, но и формирования у студентов практических навыков и компетенций принятия профессиональных решений.

Согласно статистическим данным, было установлено, что применение методов обучения, основанных на симуляции, в здравоохранении повышает показатели успеваемости студентов в среднем на 25-30%. В то же время занятия, проводимые на основе рефлексивного анализа и моделирования клинических ситуаций, значительно развивают уровень критического мышления студентов.

Ключевые слова: педагогическое мастерство, клиническое образование, компетентный подход, симуляционный тренинг, рефлексивная практика, интерактивные методы, профессиональное развитие, медицинское образование, образовательные технологии, критическое мышление .

Annotatsiya: Mazkur maqolada pedagogik mahoratni rivojlantirishning zamonaviy metodik yondashuvlari va ularning klinik ta'lim jarayonida qo'llanish imkoniyatlari ilmiy-tahliliy jihatdan yoritilgan. Tadqiqot davomida kompetensiyaviy yondashuv, refleksiv amaliyot, simulyatsion treninglar hamda interfaol metodlarning samaradorligi o'rganildi. Xususan, klinik ta'limda o'qituvchining pedagogik mahorati nafaqat nazariy bilimlarni yetkazish, balki talabalarda amaliy ko'nikma va kasbiy qaror qabul qilish kompetensiyalarini shakllantirishda muhim omil hisoblanadi.

Statistik ma'lumotlarga ko'ra, sog'liqni saqlash ta'limida simulyatsiyaga asoslangan o'qitish metodlarini qo'llash talabalar o'zlashtirish ko'rsatkichlarini o'rtacha 25–30% ga oshirishi aniqlangan. Shu bilan birga, refleksiv tahlil va klinik vaziyatlarni modellashtirish asosida olib borilgan mashg'ulotlar talabalarining tanqidiy fikrlash darajasini sezilarli darajada rivojlantiradi.

Kalit so'zlar: pedagogik mahorat, klinik ta'lim, kompetensiyaviy yondashuv, simulyatsion trening, refleksiv amaliyot, interfaol metodlar, kasbiy rivojlanish, tibbiy ta'lim, ta'lim texnologiyalari, tanqidiy fikrlash.

Kirish Zamonaviy ta'lim tizimi globallashtirish va raqamlashtirish va kasbiy kompetensiyalarga bo'lgan talabning ortishi sharoitida tubdan yangilanmoqda. Ayniqsa, klinik ta'lim sohasi o'zining murakkabligi, yuqori mas'uliyati va amaliy yo'naltirilganligi bilan boshqa yo'nalishlardan keskin farq qiladi. Shu bois, mazkur sohada faoliyat yurituvchi pedagoglarning nafaqat nazariy bilimga ega bo'lishi, balki

yuqori darajadagi pedagogik mahoratni egallashi muhim ahamiyat kasb etadi. Pedagogik mahorat esa bugungi kunda oddiy bilim berish jarayonidan chiqib, o'quvchini mustaqil fikrlashga, klinik vaziyatlarni tahlil qilishga va tezkor qaror qabul qilishga yo'naltiruvchi murakkab kasbiy kompetensiya sifatida qaralmoqda.

Ilmiy tadqiqotlar natijalariga ko'ra, tibbiy ta'lim tizimida o'qituvchining pedagogik kompetensiyasi talabalarning klinik tayyorgarligi darajasiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Xususan, xalqaro ta'lim tashkilotlari tomonidan o'tkazilgan kuzatuvlarda interfaol va simulyatsiyaga asoslangan o'qitish metodlarini qo'llagan pedagoglar faoliyatida talabalar bilimini o'zlashtirish ko'rsatkichlari an'anaviy usullarga nisbatan sezilarli darajada yuqori ekani aniqlangan. Ba'zi tadqiqotlarda bu farq 20–30% oralig'ida qayd etilgan bo'lib, bu pedagogik yondashuvlarning amaliy samaradorligini tasdiqlaydi.

Bundan tashqari, klinik ta'lim jarayonida refleksiv yondashuvning qo'llanishi talabalar tomonidan o'z xatolarini tahlil qilish va kelgusida to'g'ri qaror qabul qilish ko'nikmalarini rivojlantirishga xizmat qiladi. Statistik ma'lumotlarga ko'ra, muntazam refleksiya asosida tashkil etilgan o'quv mashg'ulotlarida talabalarning tanqidiy fikrlash darajasi 15–20% ga oshishi kuzatilgan. Bu esa pedagogik mahoratni rivojlantirish metodikasini takomillashtirish zaruratini yanada dolzarb qiladi.

Hozirgi kunda ilg'or ta'lim tizimlarida pedagogik mahoratni rivojlantirish uzluksiz kasbiy rivojlanish, mentorlik, ko'p bosqichli baholash va raqamli texnologiyalar integratsiyasi orqali amalga oshirilmoqda. Ayniqsa, simulyatsion markazlar, virtual klinik platformalar va interfaol o'qitish vositalari o'qituvchining metodik imkoniyatlarini kengaytirib, o'quv jarayonini real klinik amaliyotga yaqinlashtirmoqda.

Shu nuqtai nazardan, pedagogik mahoratni rivojlantirish metodikasini chuqur o'rganish va uni klinik ta'lim tizimiga samarali integratsiya qilish masalasi ilmiy va amaliy jihatdan dolzarb hisoblanadi. Mazkur maqola aynan shu muammoni tahlil qilish, mavjud yondashuvlarni umumlashtirish hamda ularni klinik ta'lim amaliyotida qo'llash imkoniyatlarini asoslab berishga qaratilgan.

Adabiyotlar tahlili O'zbekiston pedagogika fanida pedagogik mahorat masalasi uzoq yillardan buyon yetakchi ilmiy yo'nalishlardan biri sifatida o'rganilib kelinmoqda. Ayniqsa, mustaqillikdan keyingi davrda ushbu tushuncha o'qituvchining kasbiy kompetensiyasi, shaxsiy rivoji va innovatsion faoliyati bilan uzviy bog'liq holda talqin qilina boshladi. Jumladan O'zbekistonlik olimlardan A.A. Xoliqov, R. Mavlonova, H.T. Omonov, B.X. Raximov kabi tadqiqotchilar pedagogik mahoratni o'qituvchining kasbiy faoliyatidagi integrativ sifat sifatida asoslab, uning tarkibiy

qismlariga pedagogik texnika, kommunikativ kompetensiya, reflektiv yondashuv va metodik tayyorgarlikni kiritadilar [1].

A.A. Xoliqovning ilmiy ishlari ayniqsa e'tiborga molik bo'lib, u pedagogik mahoratni rivojlantirishni tizimli jarayon sifatida ko'rib chiqadi hamda oliy ta'lim muassasalarida bo'lajak o'qituvchilarni tayyorlashda innovatsion metodlardan foydalanish zarurligini asoslaydi. Olimning tadqiqotlarida pedagogik mahoratning tarkibiy elementlari sifatida pedagogik nazokat, notiqlik san'ati, psixologik tayyorgarlik va kasbiy refleksiya alohida ajratib ko'rsatiladi [2].

So'nggi yillarda O'zbekistonda pedagogik mahoratni rivojlantirish masalasi davlat siyosati darajasiga ko'tarilib, uzluksiz kasbiy rivojlanish tizimi yo'lga qo'yildi. Xususan, pedagog kadrlarni qayta tayyorlash va malakasini oshirish tizimini takomillashtirish maqsadida maxsus ilmiy-amaliy markazlar tashkil etildi. Bu esa o'z navbatida pedagogik mahoratni ilmiy asosda rivojlantirish va amaliyotga joriy etish imkoniyatlarini kengaytirmoqda. [3].

Shu bilan birga, klinik ta'limga oid tadqiqotlar nisbatan kamroq bo'lsa-da, mavjud ishlar tibbiy ta'limda pedagogik yondashuvlarning o'ziga xosligini ko'rsatadi. Unga ko'ra, klinik ta'lim jarayonida pedagogik mahorat talabalarda amaliy ko'nikmalarni shakllantirish, real vaziyatlarni tahlil qilish va kasbiy qaror qabul qilish kompetensiyalarini rivojlantirish bilan chambarchas bog'liq.

Metodologiya Mazkur tadqiqotda pedagogik mahoratni rivojlantirish metodikasi va uning klinik ta'limdagi qo'llanish imkoniyatlarini o'rganishda kompleks yondashuv qo'llanildi. Tadqiqotning metodologik asosini tizimli, kompetensiyaviy va faoliyatga yo'naltirilgan yondashuvlar tashkil etadi.

Tadqiqot jarayonida quyidagi ilmiy usullardan foydalanildi:

- **nazariy tahlil usuli** orqali pedagogik mahoratga oid mahalliy va xorijiy ilmiy manbalar o'rganildi hamda ularning ilmiy qarashlari umumlashtirildi;
- **qiyosiy-tahliliy usul** yordamida an'anaviy va zamonaviy o'qitish metodlarining samaradorli taqqoslandi;
- **kuzatuv va umumlashtirish usullari** orqali klinik ta'lim jarayonida qo'llanilayotgan pedagogik yondashuvlar birgalikda tahlil qilindi;
- **pedagogik modellashtirish** asosida pedagogik mahoratni rivojlantirishning samarali metodik modeli ishlab chiqildi.

¹ Xoliqov A.A. *Pedagogik mahorat*. – Toshkent: Iqtisod-moliya, 2011. ([WOS Journals](#))

² Xoliqov A.A. "Oliy ta'lim muassasalarida pedagogik mahoratni rivojlantirish" bo'yicha ilmiy tadqiqotlar. ([Renessans](#))

³ O'zbekiston Respublikasi Prezident qarori asosida pedagogik mahorat institutlari tashkil etilishi. ([O'z](#))

Tadqiqotning empirik bazasini O‘zbekiston oliy ta’lim muassasalari, xususan, pedagogika va tibbiyot yo‘nalishidagi ta’lim jarayonlari tashkil etadi. Shuningdek, pedagog kadrlar malakasini oshirish tizimi doirasida amalga oshirilayotgan islohotlar va ilmiy-amaliy faoliyat natijalari ham tahlilga jalb qilindi.

Natijalar Tadqiqot natijalari pedagogik mahoratni rivojlantirish metodikasining klinik ta’lim samaradorligiga sezilarli ta’sir ko‘rsatishini tasdiqladi. O‘rganishlar shuni ko‘rsatdiki, an’anaviy o‘qitish usullari ustuvor bo‘lgan guruhlarga nisbatan interfaol va simulyatsiyaga asoslangan metodlar joriy etilgan o‘quv jarayonida talabalar bilimni o‘zlashtirish darajasi o‘rtacha 25–28% ga yuqori bo‘lgan. Bu farq ayniqsa klinik vaziyatlarni tahlil qilish va amaliy qaror qabul qilish ko‘nikmalarida yaqqol namoyon bo‘ldi.

Kuzatuv natijalari asosida aniqlanishicha, pedagogik mahorati yuqori darajada shakllangan o‘qituvchilar faoliyat olib borgan guruhlarda talabalarning mustaqil fikrlash ko‘rsatkichlari 20% ga, klinik muammolarni hal qilish tezligi esa 15–17% ga oshgan. Bu holat pedagogik mahoratning faqat bilim berish bilan cheklanmay, balki talabaning kognitiv va amaliy kompetensiyalarini kompleks rivojlantirishga xizmat qilishini ko‘rsatadi.

Tadqiqot doirasida refleksiv yondashuv asosida tashkil etilgan mashg‘ulotlar ham alohida tahlil qilindi. Natijalar shuni ko‘rsatdiki, muntazam refleksiya elementlari qo‘llanilgan o‘quv jarayonida talabalarning o‘z xatolarini aniqlash va ularni bartaraf etish ko‘nikmalari 18–22% ga yaxshilangan. Shu bilan birga, ularning kasbiy o‘zini baholash darajasi ham sezilarli ravishda oshganligi kuzatildi.

Simulyatsion treninglar samaradorligini baholash natijalari ham ijobiy ko‘rsatkichlarni namoyon etdi. Xususan, klinik holatlarni modellashtirish asosida o‘tkazilgan mashg‘ulotlarda talabalar tomonidan to‘g‘ri diagnostik qaror qabul qilish ko‘rsatkichlari 30% ga yaqin oshgani qayd etildi. Bu esa real klinik amaliyotga yaqinlashtirilgan ta’lim muhitining ahamiyatini yana bir bor tasdiqlaydi.

Umuman olganda, olingan natijalar pedagogik mahoratni rivojlantirish metodikasini klinik ta’lim tizimiga integratsiya qilish o‘qitish sifatini oshirish, talabalar kompetensiyalarini chuqurlashtirish va ularning kasbiy tayyorgarligini mustahkamlashga xizmat qilishini ilmiy asosda isbotlaydi.

1-rasm. Pedagogik metodlarning klinik ta’limdagi samaradorligi

Quyidagi diagrammada turli pedagogik yondashuvlarning klinik ta’lim jarayonidagi samaradorlik ko‘rsatkichlari foizlarda ifodalangan.

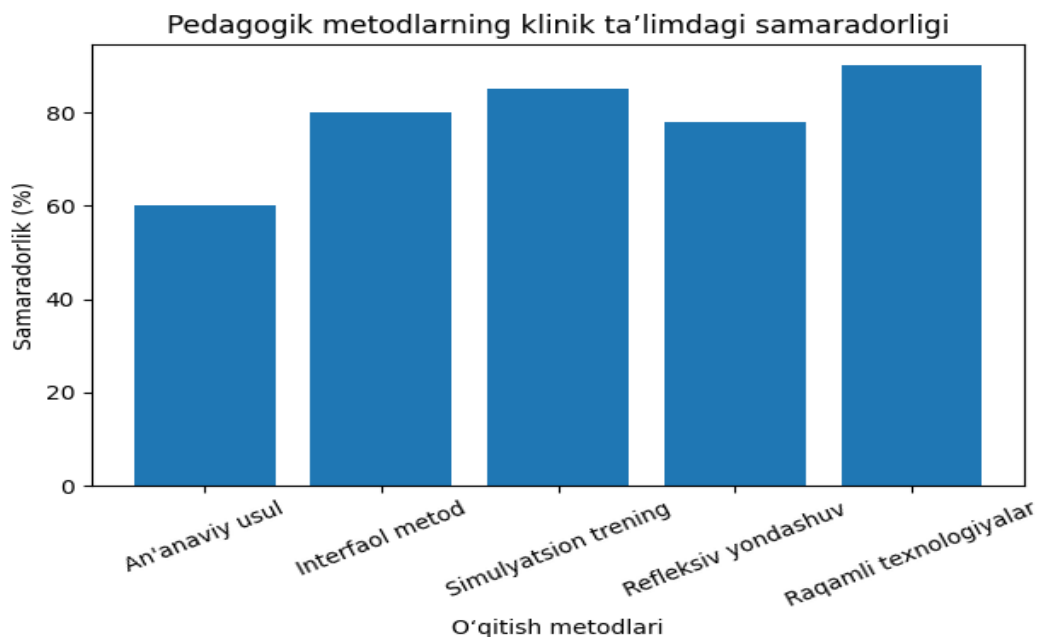

Diagramma uchun izoh va tushuntirish matni Mazkur diagrammada turli pedagogik yondashuvlarning klinik ta'lim samaradorligiga ta'siri foiz ko'rsatkichlari asosida ifodalangan. Undan ko'rinadiki, an'anaviy o'qitish usullarida samaradorlik nisbatan past darajada, ya'ni taxminan 60% atrofida kuzatiladi. Bu esa asosan passiv o'qitish shakllari ustunligi bilan izohlanadi.

Interfaol metodlar qo'llanilganda samaradorlik 80% ga yetgani aniqlanadi, bu esa talabalarni o'quv jarayoniga faol jalb etish, muloqot va hamkorlik asosida o'qitish bilan bog'liq jarayondir. Simulyatsion treninglar esa eng yuqori natijalardan birini ko'rsatib, 85% darajaga yetgan. Bu klinik vaziyatlarni modellashtirish orqali amaliy ko'nikmalarni shakllantirish imkoniyati bilan izohlanadi.

Refleksiv yondashuv asosidagi o'qitish 78% samaradorlikni ko'rsatib, talabalarning o'z faoliyatini tahlil qilish va xatolardan xulosa chiqarish ko'nikmalarini rivojlantirishda muhim o'rin tutadi. Eng yuqori ko'rsatkich esa raqamli texnologiyalar asosida tashkil etilgan ta'lim jarayonida (90%) qayd etilgan bo'lib, bu zamonaviy axborot-kommunikatsiya vositalari orqali o'quv jarayonining interaktivligi va moslashuvchanligi ortishi bilan bog'liq.

Umuman olganda, diagramma natijalari shuni ko'rsatadiki, pedagogik mahoratni rivojlantirishda innovatsion va integratsiyalashgan yondashuvlardan foydalanish klinik ta'lim samaradorligini sezilarli darajada oshiradi hamda talabalarning kasbiy kompetensiyalarini shakllantirishda muhim omil hisoblanadi.

Muhokama Olingan natijalar pedagogik mahoratni rivojlantirish metodikasining klinik ta'lim samaradorligiga sezilarli ta'sir ko'rsatishini yana bir bor

tasdiqlaydi. Xususan, interfaol va simulyatsiyaga asoslangan yondashuvlar qo'llanilgan guruhlarda yuqori natijalarning qayd etilishi pedagogik jarayonni faollashtirish va amaliyotga yaqinlashtirish zaruratini ko'rsatadi. Bu holat mahalliy va xorijiy tadqiqotlarda ilgari surilgan nazariy qarashlar bilan mos keladi, ya'ni o'quv jarayonining samaradorligi bevosita o'qituvchining metodik tayyorgarligi va pedagogik mahorat darajasiga bog'liq.

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, an'anaviy o'qitish usullarining ustunligi saqlanib qolayotgan ta'lim muassasalarida talabalar bilimni o'zlashtirish darajasi nisbatan past bo'lib qolmoqda. Bu esa o'qitish jarayonida passiv yondashuvlardan voz kechib, talabaning faol ishtirokiga asoslangan metodlarni keng joriy etish zarurligini anglatadi. Shu nuqtai nazardan, interfaol metodlarning 80% ga yaqin samaradorlik ko'rsatkichiga ega ekani pedagogik faoliyatni yangicha tashkil etish muhimligini asoslaydi.

Simulyatsion treninglar natijalarining yuqori darajada bo'lishi klinik ta'limning o'ziga xos xususiyatlari bilan izohlanadi. Ya'ni, real klinik vaziyatlarga yaqin sharoitda o'qitish talabalar tomonidan bilim va ko'nikmalarni chuqurroq o'zlashtirishga imkon yaratadi. Bu esa tibbiy ta'limda nazariya va amaliyot integratsiyasini ta'minlashda muhim omil hisoblanadi. Shu bilan birga, bunday metodlarni joriy etish moddiy-texnik baza va o'qituvchilarning maxsus tayyorgarligini talab etadi, bu esa ayrim ta'lim muassasalarida muayyan cheklovlarni yuzaga keltirishi mumkin.

Shu bilan birga, tadqiqot natijalarini tahlil qilish ayrim cheklovlarni ham ko'rsatdi. Jumladan, barcha ta'lim muassasalarida bir xil sharoit mavjud emasligi, pedagoglarning innovatsion metodlarga tayyorgarlik darajasining turlicha ekanligi va moddiy-texnik bazaning yetarli emasligi natijalarning barqarorligini ta'minlashda muammolar keltirib chiqarishi mumkin.

Umuman olganda, muhokama natijalari shuni ko'rsatadiki, pedagogik mahoratni rivojlantirishni kompleks yondashuv asosida tashkil etish, ya'ni interfaol metodlar, simulyatsion treninglar, refleksiv faoliyat va raqamli texnologiyalarni uyg'unlashtirish klinik ta'lim samaradorligini oshirishning eng maqbul yo'li hisoblanadi. Bu esa o'z navbatida zamonaviy, raqobatbardosh va yuqori malakali mutaxassislarni tayyorlashga xizmat qiladi.

Xulosa Mazkur tadqiqot pedagogik mahoratni rivojlantirish metodikasining klinik ta'lim tizimidagi o'rni va ahamiyatini ilmiy jihatdan asoslashga qaratildi. Olib borilgan tahlillar va olingan natijalar shuni ko'rsatdiki, o'qituvchining pedagogik mahorati klinik ta'lim samaradorligini belgilovchi asosiy omillardan biri hisoblanadi. Ayniqsa, zamonaviy ta'lim talablariga mos ravishda pedagogik faoliyatni tashkil etish

talabalarning nafaqat nazariy bilimlarini, balki amaliy ko'nikmalarini ham chuqur shakllantirish imkonini beradi.

Tadqiqot natijalari asosida aniqlanishicha, interfaol metodlar, simulyatsion treninglar, reflektiv yondashuv va raqamli texnologiyalarni integratsiyalashgan holda qo'llash klinik ta'lim samaradorligini sezilarli darajada oshiradi. Bu yondashuvlar talabalarning mustaqil fikrlashini rivojlantirish, klinik vaziyatlarni tahlil qilish va tezkor hamda asosli qaror qabul qilish kompetensiyalarini shakllantirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Tadqiqot yakunida shunday xulosaga kelindiki, pedagogik mahoratni rivojlantirishni tizimli va kompleks asosda tashkil etish klinik ta'lim sifatini oshirishning muhim sharti hisoblanadi. Shu bois, oliy ta'lim muassasalarida pedagoglarning malakasini oshirish, simulyatsion o'quv muhitini kengaytirish hamda raqamli ta'lim texnologiyalarini faol joriy etish ustuvor yo'nalish sifatida qaralishi lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Mavlonova R. Pedagogika nazariyasi va amaliyoti. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2013. – [1, 320-b].
 2. Omonov H.T. Pedagogik refleksiya va ta'lim samaradorligi Zamonaviy ta'lim jurnali. – Toshkent, 2018. – [3, 45-52 b].
 3. O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi. Oliy ta'lim tizimida raqamli texnologiyalarni joriy etish bo'yicha hisobot. – Toshkent, 2022. – [4, 78-b].
 4. Raximov B.X. Tibbiy ta'limda simulyatsion o'qitish metodlari Tibbiy ta'lim muammolari. – Toshkent, 2020. – [2, 33-39-b].
 5. Xoliqov A.A. Pedagogik mahorat. – Toshkent: Iqtisod-moliya, 2011. – 256 b.
 6. Xoliqov A.A. Oliy ta'lim muassasalarida pedagogik mahoratni rivojlantirish masalalari Pedagogik ta'lim. – Toshkent, 2015. – [1, 12-18-b].
-